

RECENZJA

dorobku artystycznego, naukowego i działalności organizacyjnej oraz dzieła artystycznego
Pani dr Anny Ireny Łuczak w postępowaniu o nadanie stopnia doktora
habilitowanego w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki muzyczne

Zlecniodawca recenzji

Senat Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku (uchwała nr 26/2025 w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuk muzycznych wszczętego na wniosek dr Anny Ireny Łuczak, działając na art. 221 ust. 5 w zw. z art. 178 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w zw. z §20 ust. 1 (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz.742 z późn. zmianami) po zapoznaniu się z dokumentacją sprawy, w dniu 24.02.2024 r. powołał mnie na recenzenta.

1. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

Pani dr Anna Irena Łuczak uzyskała w 1988 r. tytuł zawodowy magistra Wychowania Muzycznego w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego w Zielonej Górze. Temat pracy magisterskiej habilitantki brzmiał: ***Stosowanie skrzypiec w pracy nauczyciela muzyki a intonacja wokalna u dzieci klas III szkoły podstawowej;***

W 2003 – habilitantce nadano stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki. Przewód doktorski przeprowadzono w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy na Wydział Pedagogiki Psychologii zaś tytułem rozprawy doktorskiej była: ***Rola edukacji muzycznej w kształtowaniu pojęć matematycznych u dzieci w wieku wczesno-szkolnym;***

Promotorem rozprawy był: Prof. zw. dr hab. Eugeniusz Rogalski, Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego (obecnie Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy);

Recenzentami w przewodzie doktorskim byli: prof. zw. dr hab. Irena Marciniak; dr hab. Krystyna Żuchelkowska, prof. AB; Prof. zw. dr hab. Edyta Gruszczyk Kolczyńska;

W 2005 r. Pani dr Anna Irena Łuczak uzupełniła swoje wykształcenie o Studia Podyplomowe z „Emisji głosu dla nauczycieli akademickich” na Wydziale Artystycznym Uniwersytetu Zielonogórskiego

2. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych:

Po ukończeniu wyższych studiów magisterskich (1988 r) Habilitantka do roku 1991 pracowała w szkołach podstawowych w Zielonej Górze, które to doświadczenie zawodowe stanowiło właściwe przygotowanie do pracy naukowo-dydaktycznej w uczelni wyższej. W 1991 r. zostaje zatrudniona na swojej rodzinnej Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego. Przez lata pracy w Instytucie Muzyki przechodzi przez zajmowanie kilku stanowisk akademickich – od asystenta, po uzyskaniu doktoratu - adiunkta, starszego wykładowcy, do adiunkta dydaktycznego.

Pełni różne funkcje organizacyjne i kierownicze. Są nimi: Kierownik Zakładu Dydaktyki Muzyki w Instytucie Muzyki UZ; od 2011 do 2022 – Koordynator Praktyk Pedagogicznych Instytutu Muzyki UZ; od 1994 do 2011 – Opiekun Praktyk Pedagogicznych Instytutu Muzyki UZ; od 2013 do 2016 – Członek Rady Instytutu Muzyki; od 2013 do 2016 – Członek Rady Wydziału Artystycznego; od 2013 do 2016 – Sekretarz Wydziałowej Komisji Wyborczej; od 2013 do 2016 – Sekretarz Komisji Rekrutacyjnej Instytutu Muzyki; od 2013 do 2016 – Członek Rady Instytutu Muzyki; od 2005 do 2008 – Członek Komisji Dyscyplinarnej Studentów UZ.

Wielość tych funkcji świadczy o dużym zaangażowaniu w działalność organizacyjną Habilitantki, zaś funkcje kierownicze są wyrazem zaufania dyrekcji Instytutu i Uczelni.

Wniosek wraz z załącznikami składa się z następujących dokumentów:

1. Dane wnioskodawcy,
2. Kopia dyplomu nadania stopnia naukowego doktora,
3. Autoreferat liczący 50 stron
4. Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych – 42 strony
5. Wniosek do Rady Doskonałości Naukowej w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki muzyczne,
6. Dwie Monografie naukowe:

- a) *Od muzyki do matematyki. Muzyka i matematyka w edukacji dziecka: teoretyczne i praktyczne aspekty nauczania muzyki i matematyki*, Zielona Góra 2020, Oficyna Wydaw. Uniwersytetu Zielonogórskiego. S.216
- b) *Muzyka i matematyka w edukacji dziecka: teoretyczne i praktyczne aspekty nauczania muzyki i matematyki*, Zielona Góra 2020, Oficyna Wydaw. Uniwersytetu Zielonogórskiego. S.198.

7. Cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych pt. „Muzyka z matematyką w duecie edukacyjnym”:

- a) Luczak A. *Dysonanse i konsonanse kształcenia muzyczno - matematycznego w zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej*. W: *Edukacja dziecka szansą na budowę kapitału społecznego*, Toruń 2021, Wydawnictwo Adam Marszałek, Uniwersytet Zielonogórski, s. 111-125. ISBN:9788381804134.
- b) Luczak A. *Music and mathematics in primary education. Development of knowledge and skills concerning magnitude features*, Rocznik Lubuski 2021, Tom 47, cz. 1, 201-215, ISSN: 0485–3083.
- c) Luczak A. *Wspomagająca rola działań muzyczno-plastycznych w kształtowaniu pojęć matematycznych z zakresu stosunków przestrzennych u dzieci*, W: *Konteksty kultury i edukacji muzycznej*, red. nauk. Ewa Parkita, Anna Parkita, Jolanta Szejnabis-Zdyb, Kielce 2020, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, s. 179-197, ISBN: 9788371338540.
- d) Luczak A. *Łączenie treści muzycznych i matematycznych w edukacji wczesnoszkolnej – wielowymiarowość efektów*, W: *Analiza wybranych problemów z zakresu nauk społecznych: Tom 2*, red. Magdalena Śliwa, Aleksandra Surma, Lublin 2019, Wydawnictwo Naukowe TYGIEL, s. 56-66, ISBN: 9788365932983.
- e) Luczak A. *O kształtowaniu myślenia matematycznego za pomocą muzyki*, W: *Pedagogika muzyki. Ideale. Wartości. Pragmatyka. Pedagogika muzyki. Cechy – aksjologia – systematyka*, t. V, red. nauk. Andrzej Michalski, Gdańsk 2016, Wydawnictwo Athenae Gedanenses, s. 230-242. ISBN: 9788364706295.
- f) Luczak A. *Wspomagająca rola działań muzycznych w kształtowaniu wybranych pojęć matematycznych z zakresu zbiorów i ich klasyfikacji w zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej*, W: *Wokół teoretycznych podstaw kształcenia muzycznego. Pedagogika muzyki. Cechy – aksjologia – systematyka*, t. III, red. nauk. Andrzej Michalski, Gdańsk 2014, Wydawnictwo Athenae Gedanenses, s. 67-89, ISBN: 9788393513178.

8. Nagrany na nośnikach materiał dźwiękowy dokumentujący projekty edukacyjno – artystyczne dla dzieci:

- a) „Muzyczna podróż dookoła świata”.
- b) „Koncert świąteczny - odsłona pierwsza”
- c) „Koncert świąteczny - odsłona druga”
- d) „Bajkowy koncert” (Bajeczna muzyka).

9. Elektroniczna wersja 16 artykułów naukowych uzupełniających osiągnięcie główne.

10. Ponadto dokumentacja z bogatej naukowej i dydaktycznej działalności Habilitantki.

Ocena spełnienia warunków nadania stopnia doktora naukowego:

Niniejszym stwierdzam, że zostały spełnione trzy warunki ustawy Prawa szkolnictwa wyższego i nauki, wskazane w art. 219 ust. 1.

Ust. 1: Posiadanie stopnia doktora (pkt 1).

Ust. 2: Posiadanie w dorobku osiągnięć naukowych albo artystycznych stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny (pkt 2)

Ust. 3: Wykazywanie się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej (pkt. 3)

Ocena autoreferatu

Bardzo rozbudowany, lecz napisany przejrzysto autoreferat Dr Anny Luczak jest podsumowaniem osiągnięć we wszystkich nurtach jej aktywności zawodowej. Latwo zauważyć, że głównym zagadnieniem dydaktyczno-naukowym tej działalności zawodowej, są związki pomiędzy edukacją muzyczną i matematyczną. Temu obszarowi Habilitantka poświęciła wiele lat swojej kariery zawodowej jako nauczyciel akademicki oraz badacz procesów dydaktyczno-wychowawczych. Ta droga twórcza zaczyna się już od momentu zbierania materiałów przed doktoratem, a trwa do dnia dzisiejszego. Znajdujemy w tym dorobku wiele tekstów naukowych (monografie, artykuły), materiałów dydaktycznych, względnie omówień licznych projektów edukacyjnych w pracy głównie z dziećmi i młodzieżą. Habilitantka wielokrotnie prezentowała wyniki swoich badań na konferencjach w licznych ośrodkach naukowych w kraju i zagranicą, angażowała się w organizację projektów edukacyjnych, których wyniki ewaluowała i uogólniała badawczo. Tak silne zaangażowanie w tę przestrzeń badawczą spowodowało, że dr Anna Luczak jest niekwestionowanym liderem – ekspertem w zakresie związków matematyczno-muzycznych w edukacji w naszym kraju. Ostatecznie, choć nie wyłącznie, zajmuje się edukacją wczesnoszkolną, której treściowo-dydaktyczny zintegrowany obraz i założenia programowe pozwalają obserwować to, w jaki

sposób poszczególne obszary czy też dziedziny edukacji (polonistyczna, matematyczna, przyrodnicza, społeczna, muzyczna, plastyczna, zajęcia techniczne, wychowanie fizyczne) na tym etapie kształcenia przenikają się i wspierają nawzajem, osiągając walor wielorakiego rozwoju.

Te najważniejsze korelacje, które interesują Habilitantkę zawicrają się jednak w ukazaniu wzajemnego wsparcia kształcenia muzyki i matematyki, szczególnie na poziomie edukacji wczesnoszkolnej. Jakkolwiek niekiedy autorka w swoich wielu projektach edukacyjnych z dziećmi, także o zasięgu międzynarodowym, zajmuje się uczniami w wyższych klasach np. 4-6, w wymianie uczniów polskich i niemieckich. Kładzie także nacisk na to, aby proces dydaktyczny opierał się na działaniach możliwie prostych, a przez łatwo opanowywanych przez uczących się, o czym czytamy na stronie 34, że, cytując prace J.S Brunera: „wszelką wiedzę można przedstawić w sposób: czynnościowy, obrazowy i symboliczny” (cyt. Bruner, 1974, s.74). W tym zawiera się metoda większości działań dydaktycznych autorki, aby uczniowie rozumieli pojęcia abstrakcyjne (zarówno muzyczne, jak i matematyczne), w przedstawieniu obrazowym polegającym na znalezieniu analogii w obu obszarach, co pomaga w osiągnięciu lepszych efektów kształcenia, tak w muzyce, jak i matematyce. Doskonale pokazuje to tabela na stronie 38-cj autoreferatu, zatytułowana – Wybrane analogie między muzyką, matematyką i plastyką. Dołączenie obszaru plastycznego, jakkolwiek nie stanowi ono w zasadzie obszaru zainteresowań badawczych autorki, uzmysławia, że wiele pojęć i elementów treści kształcenia w tym obszarze również jest ważne dla osiągnięcia celów w obszarze muzyki i matematyki. Możemy wyobrazić sobie jak dziecko wykonuje ruchem jakąś sekwencję melodyczno-rytmiczną, którą można przedstawić zarówno jako odzwierciedlenie działań matematyczno-geometrycznych (np. tworzenie figur geometrycznych na planie, których uczeń wykonuje działania ruchowe), jak i myślenie plastyczno-obrazowe, bo figura geometryczna może być motywem rysunkowym lub malarskim, np. nawiązując do nurtu sztuki współczesnej – kubizmu.

Zainteresowania naukowe i dydaktyczne Habilitantki, które wypływają z jej głównego przedmiotu akademickiego, jaki prowadziła na obu kierunkach, zarówno edukacji artystycznej w zakresie sztuki muzycznej, jak i metodyka nauczania muzyki, na etapie edukacji wczesnoszkolnej (kierunki pedagogiczne). Szczególnej wartości te badania nabrały w procesie wyjaśnienia kształtowania się podstaw tego drugiego poziomu edukacji, gdy zaczęto częściej mówić o integracji treści dydaktyczno-wychowawczych. Zwraca wtedy uwagę na to jak wielkie znaczenie ma ta edukacja dla pogłębienia wiedzy o świecie percepcji dziecka, jej wielości i różnorodności. Wyłonione w tej edukacji – obszary polonistyczna,

matematyczna, przyrodnicza, fizyczna, plastyczna i w tym muzyczna przestały być odrębnymi przedmiotami a zaczęły się skupiać na wzajemnych związkach w zintegrowanym obrazie. Muzyka i matematyka wiążą się we wspólnej przestrzeni poznawczej, chociażby ze względu na ścisłość myślenia i bliskość paradygmatów poznawczych. Autorka tym związkom poświęciła większość swoich prac naukowych, sięgnęła do gruntownego poznania zrozumienia rozmaitych kontekstów i podstaw zrozumienia tej przestrzeni. Dlatego Habilitantce nieobca jest psychologia dziecka w aspektach rozwojowych, jak również znane jej są nurty pedagogiczne temu poświęcone. Warsztat jej pracy badawczej pochodzi od nauk społecznych, z których korzysta w opisie wzajemnych związków interdyscyplinarnych. To, co jest najważniejsze jednak w tym procesie to edukacja muzyczna, która to przestrzeń stanowi główny, w zasadzie podstawowy kierunek edukacji Habilitantki i uzyskanych dyplomów. Doktorat z pedagogiki wzmacnia jej wiedzę i umiejętności zawodowe również w tym kierunku. Ze względu na wyeksponowanie w pracy badawczej edukacji muzycznej, jako pierwszorzędnej, choć czasem można zauważyć metodologiczne przesunięcia pomiędzy nadaniem pierwszeństwa w badaniu matematyki i muzyki w edukacji (często ze zrozumiałych względów) to uważam, że deklarowana przynależność dorobku naukowego i artystycznego Habilitantki do dyscypliny sztuk muzycznych jest uzasadniona i jako taka jest tu dla ich rozwoju potrzebna, wartościowa itd.

Ponieważ poszczególnymi osiągnięciami złożonymi do postępowania awansowego zajmę się w dalszej części recenzji, chciałbym skupić się na fragmencie autoreferatu od strony 34-ej, w którym Habilitantka zarysowuje ogólną koncepcję edukacji muzycznej w kontekście edukacji plastycznej (związek sztuk) oraz tutaj bardzo ważnej i wyeksponowanej edukacji matematycznej. Są tutaj ukazane niejako syntetycznie wzajemne związki pomiędzy tymi dyscyplinami, poprzez które dochodzimy do pełniejszego ich rozumienia, co będzie miało określoną wagę jako źródło motywacji poświęcenia się przez p. dr Annę Luczak tej pracy przez wiele lat.

Na dorobek twórczy przedstawiony do postępowania awansowego na stopień doktora habilitowanego dr Anny Ireny Luczak składają się dokonania przedstawione tak w autoreferacie, jak i szczegółowym wykazie osiągnięć odnoszącym się do obszarów:

- dorobku naukowego,
- dorobku artystycznego,
- dorobku dydaktycznego,
- dorobku organizacyjnego.

Dorobek naukowy

Osiągnięcia główne wskazane w postępowaniu awansowym

Zgłoszone przez dr Annę Luczak do postępowania awansowego na stopień doktora habilitowanego prace naukowe w sztukach muzycznych obejmują **dwie monografie** oraz **cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych**. Ta grupa publikacji tworzy zwarty, zintegrowany tematycznie oraz treściowo materiał badawczy i przeglądowy, w którym najistotniejszym celem było wniesienie istotnego wkładu w dyscyplinę sztuk muzycznych, poprzez ukazanie wzajemnych związków pomiędzy edukacją muzyczną i matematyczną oraz znaczenia tej korelacji w poznawczym rozwoju dzieci i młodzieży.

Monografia nr 1 *Od muzyki do matematyki. Kształtowanie pojęć matematycznych w edukacji muzycznej dzieci*, Zielona Góra 2016 stanowi najprawdopodobniej rozszerzoną wersję doktoratu, w której zawarta była opublikowana tutaj koncepcja badań własnych wraz z analizą ich wyników. Znalazłem w autoreferacie informację na ten temat. Praca ta podzielona została na dwie części:

1. Teoretycznej, w której Habilitantka poszukuje podstaw naukowych do swojej autorskiej koncepcji badawczej,
2. Badawczej, w której autorka przedstawia tę koncepcję oraz dokonuje analizy wyników badań empirycznych, aby ostatecznie zweryfikować sformułowaną hipotezę główną.

W części teoretycznej wykorzystano imponującą liczbę publikacji, które zostały trafnie zacytowane i zręcznie połączone ze strukturą własnego tekstu. W części tej właściwie zostały zbudowane poszczególne rozdziały, w których autorka konstruuje prawidłową narrację tekstu od pojęć ogólnych, tutaj rozwoju obszaru pojęciowego dziecka (rozdz. 1), do jego uzupełnień, względnie bardziej szczegółowych egzemplifikacji, aby ostatecznie omówić najważniejsze w tej pracy charakterystyki kształtowania pojęć muzycznych (rozdz. 2), oraz pojęć matematycznych (rozdz. 3). Taka konstrukcja części teoretycznej monografii jest przejrzysta i daje czytającemu konieczne poczucie uporządkowania tekstu, jak i ułatwia rozumienie zawartej w nim treści.

I rozdział obejmuje analizę literatury psychologiczno – pedagogicznej, w której autorka korzysta w znaczącym stopniu z klasycznej już literatury przedmiotu, odnosząc się do takich wybitnych autorów, jak np. Jeana Piageta – *rozwój poznawczy dziecka* (s. 22-27), *rozwój kształtowania się pojęć na różnych szczeblach wieku* (s.28 -39). Interesującym

podsumowaniem jest tabela porównująca zagadnienie pojęć, według obu autorów – Piageta i Wygostkiego (s.40). Habilitantka umiejętnie korzysta z tych wartościowych źródeł, wyraźnie oddziela cytaty od własnej interpretacji, powołuje się też na naszych polskich autorów, którzy tę literaturę poddawali analizie i interpretacji w rozmaitych kontekstach. W dalszej części rozdziału Habilitantka przenosi analizy na przestrzeń szkolną i dogłębnie ukazuje rolę tego środowiska w rozwoju kształtowania się pojęć. Spośród ważnych autorów cytowanych i komentowanych w tej części autorka wymienia J. Brunera, I. Wołoszynową, W. Okonia czy M. Przetacznikową. Ogólnie trzeba stwierdzić, że autorka rozdziału szeroko i różnorodnie wykorzystала bogatą wiedzę pedagogiczno-psychologiczną w stworzeniu fundamentów treściowych dotyczących kształtowania pojęć. Uważam, że rzeczywiście to jest jedyna i najważniejsza droga do przejścia przez główne przestrzenie analizy literatury w jej szczegółowym obrazie w dyscyplinach edukacji muzycznej i matematycznej oraz wiedzy o tym, na czym polegają podstawy kształtowania pojęć w tych obszarach.

II rozdział poświęcony został przedstawieniu specyfiki kształtowania pojęć muzycznych u dzieci, zaś autorka widzi to zagadnienie w kompleksie sfer osobowości dziecka – jego uzdolnień muzycznych, podstaw uczenia się zapisu i zasad muzyki, w elementarnym wykonawstwie muzycznym. Znaczącą część tego rozdziału autorka poświęciła omówieniu „Teorii uczenia się muzyki” E. Gordona, a także rozwijanemu przez niego pojęciu audiacji.

Wreszcie w rozdziale III habilitantka przechodzi do zagadnienia kształtowania pojęć matematycznych, strukturyzując tę treść w dwójaki sposób. Z jednej strony wskazuje na podstawy psychologiczne procesów myślenia, które klasyfikuje według poziomów:

1. przedoperacyjnego (kompetencji wstępnych warunkujących dalsze wyobrażenia i stany świadomości przekształceń).
2. kształtowania tzw. pierwszych ugrupowań (kompetencji rozumienia zbioru elementów, z których uwydatnia się ich funkcja dopasowywania, korekty, a więc pierwszych działań), aż wreszcie dochodzi się do:
3. poziomu operacyjnego, w którym dziecko jest gotowe do podjęcia samodzielnych działań na zbiorach, porządkowania ich, korygowania i przekształcania.

Te charakteryzowanie potencjału procesów myślowych dziecka ukazuje ich znaczenie w procesie kształtowania się pojęć matematycznych, do których dziecko dochodzi poprzez różnorodne działania – aktywności fizyczne, wyobrażeniowe i abstrakcyjne. Te inspiruje nauczyciel. Czynnościowe nauczanie matematyki (podrozdz. 3) jest podstawą do konstruowania działań na liczbach, zbiorach, ciągach liczb, w których ujawnia się

dynamiczny proces myślenia abstrakcyjnego współdziałającego z dynamicznym poszukiwaniem rozwiązania problemu. samodzielnym znajdowaniem sposobu dojścia do tego celu, w tym do kształtowanie pojęć matematycznych.

Zestawienie psychologiczno - pedagogicznych własności procesu kształtowania pojęć, następnie ich egzemplifikacja tak w muzyce jak i w matematyce, prowadzi autorkę monografii do zbudowania własnej koncepcji programu edukacyjnego integrującego działania muzyczne oraz zestaw pojęć z działaniami matematycznymi, a więc także prowadzących do kształtowania pojęć w tym obszarze. Muzyka w tej koncepcji pozycjonowana jest jako wsparcie osiągania kompetencji matematycznych.

Po zapoznaniu się z dokonaną przez Habilitantkę analizą literatury przedmiotu w części teoretycznej stwierdzam, że jest ona kompletna. Układ rozdziałów jest prawidłowy, od zagadnień ogólnych będących psychologiczno-pedagogiczną wykładnią kształtowania pojęć u dziecka po ich egzemplifikację w muzyce i matematyce.

Część druga to głównie opis autorskiego, eksperymentalnego programu kształtowania pojęć matematycznych w edukacji muzycznej dzieci (zrealizowanego w klasie II), oraz analiza wyników badań dotyczących poziomu osiągnięć uczniów przed i po przeprowadzeniu zajęć z tego programu. Zawiera on treści edukacji muzycznej, które w założeniach metodologicznych wspierają proces kształtowania pojęć.

Habilitantka na samym początku tworzy rozdział metodologiczny. Jest on szczegółowo opisany, można na jego podstawie dowiedzieć się jak przebiegał projekt - eksperyment (realizacja bloku tematycznego zajęć), jak zostały nazwane wszystkie elementy koncepcji badawczej i jak zostaną zbadane wyniki eksperymentu. Autorka na ich podstawie dokona weryfikacji hipotezy, jako właściwej odpowiedzi na postawiony problem badawczy, która brzmiała następująco:

W klasie eksperymentalnej, w której zrealizowano modelowe kształcenie zintegrowane, oczekiwać można wyższego poziomu opanowania wybranych pojęć matematycznych u dzieci?
Z hipotezy łatwo wylonić zmienne: niezależną, która jest opisem zjawiska wpływającego na inne zjawiska i kształtującego ich siłę występowania, zaś zmienną zależną określamy jako wynik wpływu zmiennej niezależnej. W badaniach społecznych do ustalenia stopnia zależności pomiędzy zmiennymi służą zaawansowane testy statystyczne. Dlatego, w przypadku ich braku trzeba mówić raczej o quasi-eksperymentach, w których weryfikacja hipotez nie nastąpiła poprzez test istotności różnic. Ponadto w pełnym klasycznym eksperymencie dla zapewnienia wiarygodności jego wyników stosujemy wnioskowanie statystyczne, czyli „uogólniania wyników badania próby losowej” lub zbadania liczniejszej i

celowo dobranej grupy badawczej (randomizacja), aby wynik na niej przeprowadzony nie różnił się zanadto od wyniku w całej populacji. W przedstawionej monografii najczęstszą miarą jest procent wyników oraz średnia wyników i tylko bodaj w jednym podrozdziale, dla zbadania korelacji między stopniem opanowania pojęć matematycznych i muzycznych zastosowano współczynnik korelacji Pearsona. Na potrzeby niniejszej monografii dokonanie procentowego obliczania wyników badań jest zabiegiem wystarczającym, tym bardziej, że próby badawcze są niewielkie, razem klasy eksperymentalne i kontrolne zawierają 45 uczniów.

Również statystycznej weryfikacji hipotez w tych badaniach nie dałoby się przeprowadzić ze względu na jakościowe (a nie ilościowe interpretowanie zmiennej niezależnej).

O ile formułowanie przez autorkę zmiennej zależnej (ogólnej), oraz zmiennych zależnych szczegółowych wraz z przyporządkowanymi im wskaźnikami nie budzą zastrzeżeń (to samo można powiedzieć o zmiennych ubocznych, do których autorka zalicza klasyfikację stopnia opanowania pojęć muzycznych), to chciałbym się zatrzymać na moment nad uszczegółowieniem zmiennej niezależnej. Oczekiwałbym, aby wskaźniki do szczegółowych zmiennych niezależnych były dokładniej sprecyzowane niż jest to ujęte w rozdziale metodologicznym (s. 120), tym bardziej, że składowe zmiennych szczegółowych eksponują pojęcia matematyczne. Sprowadzenie wskaźników do zmiennych szczegółowych niezależnych do bardzo ogólnych i znanych w metodyce nauczania muzyki pojęć form aktywności muzycznych jest zbyt powierzchowne. Oczywiście Habilitantka w podrozdziale 1-szym., rozdziału 2-ego., części 2-ej. zatytułowanym „Działania muzyczne wspomagające kształtowanie pojęć matematycznych”, na stronach (129-141) dokładnie opisuje szczegółowo te wskaźniki i przedstawia je w formie zoperacjonalizowanej, co w znacząco łagodzi wydźwięk mojej uwagi. Być może zbudowanie takiej tabeli dla zmiennych niezależnych i ich wskaźników, w podobny sposób jak to miało dla zmiennych szczegółowych zależnych (Tab. 20) oraz zmiennych szczegółowych ubocznych (Tab. nr 21), wniosłoby dla metodologii tych badań więcej przejrzystości.

Kolejne podrozdziały monografii zawierają interesujące opisy treści dydaktycznych eksperymentu oraz szczegółową analizę wyników badań nad jego efektywnością. W ostatecznej ocenie pracę tę uważam za bardzo wartościową i profesjonalnie napisaną z widocznym znawstwem tematyki i jako taką przyjmuję ją jako znaczący wkład w dyscyplinę sztuk muzycznych.

W monografii nr 2 *Muzyka i matematyka w edukacji dziecka: teoretyczne i praktyczne aspekty nauczania muzyki i matematyki* Habilitantka skupiła się na aspektach dydaktycznych dotyczących wzajemnego wsparcia obu tych obszarów edukacyjnych, jak również w centrum uwagi umieściła nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, którzy podejmują próby ich integrowania w oparciu o bogaty materiał nauczania. Autorka zdaje sobie sprawę z tego, że edukacja wczesnoszkolna po około kilkunastu latach od momentu, kiedy przygotowywała swoją rozprawę doktorską zmieniła się (mam na myśli np. analizy podstawy programowej w odniesieniu do lat 1999-2017 – rozdział 3., s.53-61), powodując często osłabienie edukacji muzycznej. Książka jest z jednej strony spojrzeniem na powiązaną treściowo i metodycznie edukację matematyczną i muzyczną poszerzoną o zgromadzone doświadczenie badawczo-publicacyjne autorki, która międzyczasie wydała wiele artykułów, uczestniczyła w licznych projektach dydaktycznych, jak również wystąpiła na wielu konferencjach udostępniając specjalistom przedmiotowym wyniki swoich badań, a także popularyzując tę wiedzę szerszym kręgom odbiorców. Jednocześnie uznała za ważne i potrzebne ponowne przeanalizowanie wyników badań, które prowadziła systematycznie przez długi okres czasu od 2000 r. do chwili złożenia niniejszej monografii do druku około 2020 r. Zostały one przeprowadzone wśród wielu (150-ciu) nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, a dotyczyły zagadnień w jakim zakresie korzystają oni z integrowania treści obu edukacji: matematycznej i muzycznej. Habilitantka zaznacza, że edukacja muzyczna (wskazałbym, że w teoretycznym myśleniu raczej pedagogika) w ostatnich latach stała się mocniej niż do tej pory subdyscypliną interdyscyplinarną, zaś dla edukacji matematycznej zbudowano nowe założenia i strategie kształcenia. Wiele miejsca poświęcono analizie kompetencji kluczowych, wśród których kompetencje muzyczne znajdują, choć nie pierwszorzędne, odzwierciedlenie.

W rozdziale trzecim autorka zajęła się analizą podstawy programowej dla kształcenia zintegrowanego w klasach początkowych, w ujęciu historycznym ukazując zmiany na przestrzeni lat 1999-2017. Nie brak w tej analizie smutnych refleksji, że rola muzyki w tej edukacji jest coraz bardziej ograniczana, zaś prowadzący tę edukację nauczyciele klas początkowych nie spełniają standardów podstawowych - specyficznie muzycznych, jak i metodycznych kompetencji zawodowych.

Pomimo tego dość pesymistycznego obrazu edukacji muzycznej w edukacji wczesnoszkolnej, wobec której edukacja matematyczna, jak dodaje autorka, jest lepiej wyeksponowana. Habilitantka podejmuje się nowego wyzwania badawczego, które nazwała roboczym tytułem rozdziału 4-ego: *Muzyka i matematyka w opiniach nauczycieli zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej*. Jakkolwiek paradygmat badawczy tego konceptu

jest zorientowany na łączenie metod i technik ilościowych oraz jakościowych. Habilitantka nie buduje ściśle określonej konstrukcji metodologicznej, choć metody statystyczne wykorzystane do analizy wyników badań są w stosunku do poprzedniej monografii bardziej zaawansowane. Ta większa swoboda metodologiczna powoduje, że badania te mają charakter raczej eksploracyjny niż ściśle założeniowy z problemami, hipotezami, wylonieniem zmiennych i wskaźników. Taka strategia badań nie pomniejsza wartości ich wyników, a ma charakter komplementarny, kierujący poznaniem na nowe aspekty i sposób dotarcia do innych rezultatów, które standaryzacja mogłaby w jakiś sposób ograniczać.

Habilitantka zbadała nauczycieli dwoma różnymi narzędziami ich opinie na temat różnorodnych aspektów kształtowania pojęć muzycznych i matematycznych, które stosują w swojej pracy pedagogicznej, także w aspektach ich zintegrowania. Spośród wielu wyników badań, które udało się Habilitantce zgromadzić, chciałbym na potrzeby tej recenzji wydobyć te, które wydały mi się najbardziej istotne. Autorka chce się przede wszystkim dowiedzieć, jakie miejsce zajmują wśród preferowanych nauczycieli działań dydaktycznych najważniejsze formy aktywności muzycznych, których szczególne właściwości mogą prowadzić do istotnego wsparcia zdolności dziecka, te zaś następnie mogą ułatwiać proces kształtowania się pojęć matematycznych. Według dr Anny Łuczak:

„*Śpiew* jest podstawą właściwości słuchu [...], *gra na instrumentach* przyczynia się do rozwoju procesów poznawczych, kształci uwagę, pamięć, uczy skupienia, podzielności uwagi, [...] *ruch z muzyką* [...] intensyfikuje procesy poznawcze: spostrzeganie, wyobrażenie i myślenie, *sluchanie muzyki* sprzyja procesom myślowym: analizie kojarzenia, zapamiętywania, skupienia uwagi” (Łuczak, s.76).

Autorka oczekuje, że aktywności te są często stosowane przez nauczycieli w edukacji muzycznej w skojarzeniu z edukacją matematyczną. Badania to potwierdzają. Większość nauczycieli ponadto uważa, że formy te sprzyjają kształtowaniu pojęć matematycznych u dzieci: odpowiednio ruch z muzyką 95%, gra na instrumentach 91%, śpiew i ćwiczenia mowy 79% (s.77). Na kolejnych stronach raportu z tych badań Habilitantka próbuje odnieść się do faktu „jak często nauczyciele decydują się na integrowanie materiału muzycznego i matematycznego. Wszyscy nauczyciele, którzy wzięli udział w wywiadach, dokonują takiej integracji, ale jej stopień jest dość różnorodny” (Łuczak, s. 103). Wymienia następujące działania z wykorzystaniem aktywności muzycznych i matematycznych (podaję za autorką wybrane przykłady:

„Wartości nut, liczenie dźwięków [...] dzielenie koła na części. [...] nauka liczenia podczas zabaw rytmicznych [...] przeliczanie taktu, liczenie dźwięków przy nauce piosenki [...] przy muzyce ustawianie się w kształcie figur geometrycznych” (Luczak, ibidem).

Wszystkie te formy aktywności muzycznej wspierają proces kształtowania pojęć matematycznych mieszczących się w zakresach:

- „a) matematycznym - stosunki przestrzenne, cechy wielkości, figury geometryczne, zbiory i ich klasyfikacja.
- b) działaniach arytmetycznych - liczby naturalne, działania matematyczne, liczba jako wynik, równania.
- c) wiadomościach i umiejętnościach praktycznych - określaniu ciężaru przedmiotów, pojemności naczyń i dostrzeganiu regularności w przemijaniu czasu” (por. Luczak, Tabela nr 7.) „Zalecenia metodyczne a realizacja treści matematycznych w opiniach badanych nauczycieli”, s. 72)

W konkluzji końcowej oceny przedstawionej do postępowania awansowego jako naukowe osiągnięcie monografii, pragnę podkreślić, że stanowi ona znakomite dopełnienie publikacji uprzednio przeze mnie analizowanej: *„Od muzyki do matematyki. Kształtowanie pojęć matematycznych...”*. W obu tych rozprawach naukowych udało się autorce przeprowadzić nawzajem uzupełniające się badania, zarówno te, które w nowatorski sposób ukazują matematyczne osiągnięcia dzieci II klasy, wspierane eksperymentalnym programem nauczania muzyki, jak i te które eksplorują opinie nauczycieli, dotyczące łączenia treści muzycznych i matematycznych, a więc diagnozując osoby, którzy na co dzień zajmują się tą tematyką. To przedstawiają wyniki sondażu diagnostycznego w monografii *„Muzyka i matematyka w edukacji dziecka”*. Obie prace są ważnym impulsem w tworzeniu nowych dróg, które stają się podwaliną kreatywnego spojrzenia na zintegrowaną edukację wczesnoszkolną, w której łączenie edukacji muzycznej i matematycznej w jednym koncepcie metodycznym nie jest dostatecznie docenione, tak jak na to zasługuje. Być może twórczy dorobek takich naukowców jak dr Anna Luczak, którzy skrupulatnie badają tę przestrzeń, przyczyni się do profesjonalizacji muzycznej edukacji w ramach kształcenia na poziomie wczesnoszkolnym, która powinna być powierzana specjalistom, a więc przede wszystkim absolwentom *edukacji artystycznej w zakresie sztuki muzycznej*.

Obie monografie, które w tym postępowaniu awansowym zostały przedstawione jako główne osiągnięcia, zostały uzupełnione o cykl artykułów, względnie rozdziałów w monografiach zbiorowych pod wspólną nazwą **„Muzyka z matematyką w duecie**

edukacyjnym". Sugeruje ona, że żadna z tych subdyscyplin edukacyjnych nie może być pozycjonowana wobec drugiej jako dominująca, a egzystują na równoważnych poziomach, gdzie sposobem ich wzajemnego komunikowania się jest dialog.

W rozdziale „**Dysonanse i konsonanse kształcenia muzyczno-matematycznego**” Habilitantka pokazuje zarówno pozytywne aspekty tego procesu (nazywa je konsonansami), jak i negatywne, które widzi jako dysonanse. Do pozytywów autorka zalicza przede wszystkim walor wszechstronnego rozwoju dziecka w sferze poznawczej, emocjonalnej i psychoruchowej. Negatywnymi dysonansami są według autorki wszystkie niedostatki tej edukacji, słabe kompetencje nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, deprecjonowanie pozycji edukacji muzycznej na tle pozostałych obszarów kształcenia na tym etapie edukacyjnym

W kolejnym artykule naukowym w języku angielskim pt. "*Music and Mathematics in Primary Education...*", w którym autorka skoncentrowała na walorach poznawczych edukacji muzyczno-matematycznej, uzupełniono i uszczegółowiono aspekt rozwoju wiedzy i umiejętności dziecka w zakresie cech wielkościowych. Pokazano, że działania muzyczne, jeśli są prawidłowo realizowane, stymulują także rozwój intuicji i sprawność w orientacji przestrzennej. Mogą także wspierać dzieci w poprawie rozumowania przyczynowo-skutkowego oraz w kształtowaniu umiejętności mierzenia wielkości ciągłych, takich jak długość lub czas. Bardzo użyteczne są w tym różne ćwiczenia ruchowe połączone z zabawą.

Habilitantka w innym artykule pt. *Wspomagająca rola działań muzyczno-plastycznych w kształtowaniu pojęć matematycznych z zakresu stosunków przestrzennych u dzieci* powraca jeszcze raz do jakże ważnej świadomości stosunków przestrzennych u dziecka, która jest jednym z najbardziej charakterystycznych osiągnięć łączących muzykę z matematyką w edukacji wczesnej.

Następny tekst zatytułowany "*Łączenie treści muzycznych i matematycznych w edukacji wczesnoszkolnej – wielowymiarowość efektów*" zwraca uwagę m.in. na analogie między muzyką i matematyką, które ukazane zostały obrazowo w tabeli nr 1., nawiązując do koncepcji rytmiki Emila Jaques-Dalcroze'a. Jest to ważna konkluzja, która jest często podkreślana przez specjalistów tego nurtu kształcenia. Na stronach 58-60 autorka porządkuje wszystkie wymiary oddziaływania edukacyjnego (a więc odnoszącego się zarówno do sfery dydaktycznej, jak i wychowawczej), które zawierają w sobie korzyści integrowania treści matematyczno-muzycznych w pracy z dziećmi. Wyniki tych oddziaływań znajdujemy także obszarze psychopedagogiki oraz terapii.

W rozdziale "**O kształtowaniu myślenia matematycznego za pomocą muzyki**" wyeksponowano wartość tego zintegrowanego nauczania rozwoju głównych obszarów

osobowości dziecka i nabywanych kompetencji ogólnych w podstawowych obszarach jakimi są: rozwój intelektualny, fizyczny i społeczny. Obszar pierwszy opiera się w znacznym stopniu na zdolnościach i kompetencjach myślenia logicznego oraz abstrakcyjnego, tego dostarczą dziecku zarówno działania dydaktyczno-rozwojowe wspierające umiejętności matematyczne, jak i muzyczne.

W ostatnim artykule *Wspomagająca rola działań muzycznych w kształtowaniu wybranych pojęć matematycznych z zakresu zbiorów i ich klasyfikacji w zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej* Habilitantka ponownie powraca do koncepcji pedagogiczno-psychologicznych m.in. teorii Lwa S. Wygotskiego, etapów rozwoju intelektualnego Jeana Piageta oraz reprezentacji Jerome S. Brunera (do czego w rozlicznych kontekstach autorka nawiązywała w przedstawionych monografiach), które wniosły wkład w problematykę myślenia matematycznego (Łuczak, autoreferat s.23). Mogą one przyczynić się także do "kształtowania z zakresu zbiorów i ich klasyfikacji obejmującego umiejętność klasyfikowania przedmiotów według cech jakościowych" (Łuczak, tamże). Do rozwijania myślenia matematycznego u dzieci użyteczne stają się główne "formy wychowania muzycznego: śpiew i ćwiczenia mowy; ruch z muzyką, gra na instrumentach; tworzenie muzyki; percepcja muzyki oraz gry i zabawy" (tamże).

Pozostała działalność naukowa

Pani dr Anna Łuczak wskazuje w części 5 autoreferatu, że uczestniczyła w latach 2014-2019 w międzynarodowym projekcie naukowo-badawczym **„Kształcenie artystyczne dzieci w Polsce i na Słowacji na I etapie edukacyjnym”**, który był koordynowany przez Uniwersytet Konstantyna Filozofa w Nitrze oraz Preszowski Uniwersytet w Preszowie. Zadaniem Habilitantki była analiza podstaw programowych kształcenia artystycznego w Polsce na I etapie nauczania oraz przedstawienie badań własnych w zakresie edukacji muzyczno-matematycznej z plastyką w klasach 1-3. W ramach tego projektu p. dr Anna Łuczak wygłosiła kilka referatów na konferencjach o zasięgu międzynarodowym i ogólnopolskim. Ponadto prowadziła zajęcia ze studentami na Uniwersytecie w Nitrze. Wszystkie te działania oprócz uzyskania wyników naukowych umożliwiły Habilitantce popularyzację jej prac w zakresie głównych kierunków badawczych, w szczególności tego dotyczącego edukacji matematycznej i muzycznej we wzajemnych powiązaniach na poziomie edukacji wczesnoszkolnej. W orbiacie tego wątku znalazła się również plastyka, którą p. dr A. Łuczak dołączyła do zasadniczego nurtu edukacji i badań.

Ponadto do międzynarodowych działań Habilitantki należy dołączyć udział w programie INTERREGVA Branderburgia – Polska realizowanego w latach 2018-2020, w ramach którego zaproponowała wymianę pomiędzy szkołami: polską i niemiecką na poziomie klas 4-6. Tytuły projektów brzmiały:

- „**Muzyka z matematyką i plastyką**”,
- „**Tworzenie formy ronda jako konstrukcji muzyczno–matematycznej w szacie graficznej wybranych barw – część pierwsza**”.
- „**Tworzenie rozet jako konstrukcji muzyczno–matematycznej w szacie graficznej wybranych barw – część druga**”
- „**Tworzenie partytury jako konstrukcji muzyczno–matematycznej w szacie graficznej wybranych barw – część trzecia**”.
- „**Projekt muzyczno–matematyczny z plastyką Przytok**”,

Wartość tych projektów widzę w tym, że integracja działań matematycznych, muzycznych oraz plastycznych została przeniesiona do wyższego poziomu kształcenia, pokazując że zalety badań p. dr Anny Łuczak można rozszerzać poznając ich funkcje w kolejnych latach edukacji dziecka, co autorka obszernie opisuje na stronach 33-41 autoreferatu.

Do ogólnego dorobku naukowego p. dr Anny Łuczak zaliczamy: 2 monografie, jedną książkę współredakcyjną, oraz 26 publikacji (rozdziały w monografiach i artykuły w czasopiśmie). Habilitantka wystąpiła z referatami przynajmniej na 10-ciu konferencjach międzynarodowych oraz 20-stu konferencjach ogólnopolskich. Była zapraszana wielokrotnie do komitetów naukowych konferencji, należy do towarzystw naukowych oraz zrzeszających artystów (m.in. ISME – International Society Music Education, Polskie Towarzystwo Carla Orffa; Polskie Towarzystwo Edwina Eliasa Gordona). Zrecenzowała 2 artykuły naukowe, nadzorowała merytorycznie 3 – letni ministerialny eksperyment pedagogiczny „Edukacja artystyczna w nauczaniu zintegrowanym”.

Habilitantka wymienia 3 główne kierunki badawcze, których się przez lata pracy podjęła:

1. Kształcenie muzyczno-matematyczne dzieci na I etapie nauczania (w klasach 0-3) (najważniejszy kierunek szczegółowo opisany, a także tutaj już recenzowany).
2. Miejsce edukacji muzycznej w polskim systemie oświatowym na I etapie nauczania (kilka wystąpień na konferencjach w tym międzynarodowych oraz krajowych, także kilka publikacji).

3. Zagadnienia dydaktyki i metodyki nauczania muzyki w szkołach ogólnokształcących (Habilitantka wymienia w tym kierunku przedmioty, które prowadziła na uniwersytecie: „Metodyka nauczania muzyki”, „Elementy arteterapii w nauczaniu muzyki”, „Pedagogiczne projekty muzyczne”, „Proseminarium pracy dyplomowej” oraz wypromowała 45 licencjatów).

Działalność artystyczna

Osiągnięcia artystyczne wskazane do postępowania awansowego

Pani dr Anna Luczak wskazuje jako swoje główne osiągnięcie artystyczne materiał Audio-video w formie 4-ech płyt DVD, na którym znajdują się utwory muzyczne. Habilitantka w swoim autoreferacie nazwała ten materiał, jako "Projekty edukacyjno-artystyczne dla dzieci". Pani dr Anna Luczak określiła swoją rolę w powstaniu tych nagrań jako kierownik artystyczny projektów i reżyser muzyczny. Oto tytuły poszczególnych projektów:

4.4. 1. „Muzyczna podróż dookoła świata”.

4.4.2. „Koncert świąteczny - odsłona pierwsza”.

4.4.3. „Koncert świąteczny - odsłona druga”.

4.4.4 „Bajkowy koncert" (Bajkowa muzyka).

Dwa pierwsze koncerty habilitantka przygotowała ze studentami II-ego roku Edukacji Artystycznej w zakresie Sztuki Muzycznej, 3-ci projekt ze studentami III - ego roku, zaś 4-ty ze studentami II-ego i III-ego roku. Wykonawcy w momencie nagrań w roku akademickim 2000/21 byli studentami Instytutu Muzyki Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Chcę na samym początku zaznaczyć, że takie projekty edukacyjno-artystyczne są częstą praktyką w ramach przedmiotu *Metodyka nauczania muzyki*, gdzie jednym z najważniejszych celów kształcenia są umiejętności przyszłych nauczycieli w zakresie przygotowywania i prezentacji dzieciom w różnym wieku koncertów, które w potocznym języku nazywane bywają jako koncerty szkolne lub koncerty edukacyjne. Studenci, jak zrozumiałem w niniejszym przypadku, przygotowali te koncerty pod opieką swojego wykładowcy, który określił ramy repertuaru utworów, zainspirował do wykonania ich w określonej stylistyce, zaakceptował wykonawców, a następnie prowadził ze studentami systematyczne próby do nagrań, dokonywał oceny podczas ich trwania, uczestniczył w powstawaniu całego materiału dźwiękowo-filmowego, a także sugerował efekty graficzne, animacje itd. Krótkie sekwencje tekstowe wypowiedziane na tych filmach są krótkie. Całość zachowana jest w stylistyce ułatwiającej percepcję - rozumienie materiału audio-video przez dzieci klas edukacji wczesnoszkolnej (klasy I-III). Stąd prostota językowa wynikająca z faktu,

że dzieci miały koncentrować się przede wszystkim na muzyce i wykonawcach, niż zapamiętywać informacje o utworach oraz ich analizie, jak się to praktykuje ze starszą młodzieżą. Koncerty umieszczane były na platformach internetowych Classrom, YouTube w 2021 roku placówkom edukacyjnym: SP Nr 18 i ZE Nr 6 w ZG oraz szerszej publiczności, w różnym czasie, także ze względu na tematykę utworów ujętych na płytach.

Autorka we wstępie omawia najważniejsze sposoby podejścia metodycznego do słuchania muzyki dzieci na w wieku wczesnoszkolnym, jak należy podejrzewać nie mają rozwiniętego słownika pojęć muzycznych, ponieważ system edukacji wczesnoszkolnej i kompetencje nauczyciela muzyki (często ze słabym przygotowaniem muzycznym, o czym wielokrotnie wspominała Habilitantka w swoich pracach) są dalekie od oczekiwań edukacyjnych na tym etapie kształcenia. Habilitantka podaje w punktach kilka cech słuchania takiej muzyki. Używa określenia "aktywnego słuchania", które mimowolnie nasuwa skojarzenia z koncepcją Batii Strauss. Nie jest jednak ona tożsama z tym co definiuje Habilitantka, choć niektóre elementy tutaj wskazane są podobne. Spróbowałbym dookreślić, w jakich koncepcjach słuchania muzyki mieszczą się wskazówki Habilitantki umieszczone w autoreferacie na str. 25-26.

- a) *kształcenie wyobraźni dźwiękowej* - prace Wilfrieda Gruhna na temat słuchania wyobrażeniowego.
- b) *niewerbalne odkrywanie różnych aspektów dzieła muzycznego, jak: rytm, melodia, dynamika, agogika, kolorystyka, forma i inne* - rozumiem, że dzieci raczej przedstawiają (ruchem, gestodźwiękami, naśladują głosem, grają na prostych instrumentach perkusyjnych itp.) niż nazywają to co słyszą.
- c) *identyfikacja z artystami prezentującymi się w nagraniu* - to jest pomysł od Batii Staus. dzieci ruchami naśladują muzyków - wokalistów. Chociaż mogą być tu również inne działania "wczuwania się" w artystów.
- d) *możliwość wystąpienia w roli wykonawcy i dyrygenta dzieła* - jak wyżej, jakkolwiek, tylko niektóre utwory nadają się na tę zabawę,
- e) *zastosowanie komunikacji pozasłownej w celu zwrócenia uwagi na różne elementy dzieła muzycznego i swoboda w zamianie ról* - podobnie jak w pkt. b) c) d)
- f) *atrakcyjność utworu do wielokrotnego słuchania* - umówione zostanie poniżej,
- g) *integrowanie działania ekspresji: wokalnej, instrumentalnej i ruchowej (gram, słyszę, tańczę i śpiewam bliskie idei C. Orffa)* oraz różnych form plastycznych - Habilitantka trafnie określa tę koncepcję, zaś integracja plastyczna z muzyką (działaniowe np. malowanie do muzyki, lub tylko wyobrażeniowe zawiera elementy wychowania wieloestetycznego.

Należy zwrócić uwagę na to, co autorka miała na myśli pisząc przy poszczególnych projektach, że "głównym ich celem było zapoznanie dzieci z muzyką artystyczną na przykładzie wybranej literatury muzycznej różnych epok i narodów" (s.25 - autoreferatu). Uważam, że wiele utworów zostało zaczerpniętych z muzyki popularnej, muzycznych filmów dla dzieci a także po prostu kolęd jako tradycji kulturowej Bożego Narodzenia. Wykonawcy naśladują raczej wokalną manierę sztuki estradowej, niż klasycznej, którą słyszymy na nagraniach tylko niekiedy. Być może autorka przyjęła szerszą definicję sztuki artystycznej, niż ta, z którą zapoznali nas teoretycy wychowania muzycznego - np. Maria Przychodzińska lub Barbara Smoleńska- Zielińska.

Projekt 4.4.1. "Muzyczna podróż dookoła świata"

Nagrane na filmie utwory, w większości piosenki (oprócz tego jedna aria i jeden kanon) ułożone zostały w strukturze wielokulturowej w ten sposób, aby każdy z nich pochodził z innego kraju. Można byłoby stworzyć z tego materiału pewien edukacyjny koncept wielokulturowy, pod warunkiem, gdyby autorka przed każdym z tych utworów zamieściła, choćby niewielki, komentarz wprowadzający. Uważam, że gdyby moderator(ka), (może nawet sama Habilitantka) pogłębiłaby nieco warstwę tekstową i kulturowy kontekst utworów, okazało by się, że każdy z nich zawiera ciekawą historię i są w swoich krajach w większym lub mniejszym stopniu uważane za wartościowe, tworzą pewien element tożsamościowy. Poddając głębszej refleksji niektóre piosenki, mielibyśmy większą pewność, że nadają się one do prezentacji uczniom w klasach I-III .

Utwory te zawierają określone trudności wykonawcze, a w przypadku muzyki innych epok i narodów także w percepcji i elementarnym choćby rozumieniu. Proponowałbym wzorować się na dostępnych na youtube przykładach, gdzie muzycy w najprostszy sposób wyjaśniają rytm i ostinata. Taka potrzeba zaistniała np. przy utworze "La bamby".

W piosence szantowej *Weigh, Hey and up She Rises* można by zachęcić słuchających do prostych ruchów naśladujących pracę żeglarzy, zgodnie z zasadą, o której pisze sama habilitantka, że w słuchanych utworach stosowana jest "identyfikacja z artystami prezentującymi się w nagraniu", względnie "integrowanie działania ekspresji ruchowej". Ponadto, czy rzeczywiście utwór *Sunshine of Your Love*, należący do tzw. hard rocka jest właściwy do "reprezentowania" kultury brytyjskiej, a ponadto dostosowany do uczniów edukacji wczesnoszkolnej jako muzyka dydaktyczno-wychowawcza?

Wartość dydaktyczną ma rzeczywiście kanon *Frere Jacques* który znakomicie nadaje się do wyjaśnienia tej formy.

Aria *Lascia ch'io pianga* to z kolei przykład opery włoskiej, chociaż skomponowanej dla odbiorcy w Anglii, a kompozytor z tego kraju nie pochodził. Muzyka ta jest bezsprzecznie artystyczna, chociaż można by powiedzieć uczniom w przystępny dla nich sposób, jaki dramat przeżywa bohater.

Piosenka *Take Me Home, Country Roads* - w wolnym „Zabierz mnie do domu, wiejskie drogi” - piosenka zawiera głębszy kontekst kulturowy, zaleciłbym w prostej formie dodać krótką opowieść jak powstała i jakie wartości reprezentuje. Krótki komentarz zawarty w nagraniu na początku, tej funkcji nie spełnia.

Dwa środkowe projekty, płyty 4.4.2 oraz 4.4.3. Kolędy nie budzą moich zastrzeżeń. Pieśni Bożonarodzeniowe mają charakter aktywnej formy wokalne, pozwalają na włączenie uczniów do wspólnego muzykowania.

Najwyższą wartość edukacyjno-artystyczną ma dla mnie ostatnia płyta, projekt 4.4.4 **„Bajkowy koncert” (Bajeczna muzyka)**. Grupa studentów wykonuje różne utwory z filmowych bajek, musicali samodzielnie przy własnym akompaniamencie na instrumentach akustycznych oraz a cappella. Wykonania te ubogacane są dialogami (także tańcem), nawiązując do form filmu muzycznego czy musicalu. Płyta ta jest dla mnie najlepszym kierunkiem na rozwój formy koncertu edukacyjnego, pokazuje starania studentów, aby wykonywać muzykę w oparciu o swoje własne możliwości wokalne oraz przygotowany własny akompaniament instrumentalny. Utwory są dobrze dobrane do wieku odbiorców, studenci mogą wprowadzić uczniów podczas koncertu we właściwy nastrój. Utwory są ogólnie znane, każdy z nich zawiera jakąś historię i przesłanie, które można wykorzystać do celów wychowawczych.

Zaprezentowany projekt edukacyjno-artystyczny ostatecznie może się obronić, z zaznaczeniem błędów dydaktycznych na płycie 4.4.1 (mnie osobiście drażnią utwory wykonywane do tzw. pół playbacków) a doceniając wartości pozostałych płyt, z akcentem na ostatnią płytę, która najpełniej spełnia swoją funkcję. Studenci są naturalni, każdy z nich eksponuje swoje najlepsze strony, umiejętności wokально-instrumentalne. Cele, które założyła sobie Habilitantka, nie tylko jako autor projektu, ale również jako wykładowca przygotowujący swoich studentów do pracy z dziećmi, szczególnie w ramach interesującej dla uczniów formy, jaką jest koncert edukacyjny podczas pracy pozalekcyjnej (w klasach I-III poza zajęciowej) lub pozaszkolnej. Jestem w stanie zrozumieć współczesne gusta muzyczne dzieci i młodzieży, które wpłynęły na muzykę zawartą w płytach projektu. Trzeba jednak pamiętać o pogłębionym sposobie ich uprzedzenia.

Szkoda, że Habilitantka jest na tych nagraniach nieobecna, chociażby w roli moderatora. Należy jednak docenić jej wkład pracy w działania koncepcyjne i reżyserskie.

Pozostała działalność artystyczna

Działalność artystyczna p. dr Anny Luczak ściśle wiąże się z jej pracą pedagogiczną, stąd forma i charakter tych wydarzeń traktować należy jako projekty zintegrowane, łączące w sobie synergii różnych sztuk muzyki, literatury i teatru. Są to działania inscenizacyjne, dostosowane do percepcji estetycznej dzieci, ukierunkowane na komunikację artystyczną z tym odbiorcą w taki sposób, aby wiązało się to z jego postrzeganiem świata, często odbiegającym od rzeczywistości, bajkowym lub fantastycznym. Już w tytułach projektów, których twórcą i kierownikiem artystycznym jest dr Anna Luczak odczytujemy zapowiedź klimatu taki projektów. Wymienić należy te wydarzenia:

5.4. Projekt muzyczno-literacko-teatralny **„Witajcie w naszej bajce”**. Motto przewodnie brzmiało: *Przez muzykę do serca. Aby rozhawić dzieci, trzeba spojrzeć na świat ich oczami*. Przygotowany wspólnie ze studentami I roku Edukacji Artystycznej w zakresie Sztuki Muzycznej, który zaprezentowano 5.06.2019r., w formie inscenizacji muzycznej w kilku odsłonach (z rekwizytami), dla uczniów klas 1–3 w Szkole Podstawowej Nr 18.

5.5 Projekt muzyczno-literacki **„Bajki muzyczne”** na bazie twórczych doświadczeń zdobytych przez studentów Edukacji Artystycznej w zakresie Sztuki Muzycznej.

5.6 Projekt **„Alicja w krainie bajek”** przygotowano ze studentami Edukacji Artystycznej w zakresie Sztuki Muzycznej dla uczniów klas 1–3 w formie teatryku muzycznego. Historia łączyła różne postacie z bajek. Pokazano Alicję i Kota w butach, Kapelusznika grającego na fortepianie oraz Humpty - Dumpty na rolkach, Czerwonego Kapturka i inne postacie. Premiera odbyła się w Szkole Podstawowej Nr 18 w Zielonej Górze na początku czerwca 2018 roku z okazji „Dnia Dziecka”.

5.7 Projekt **„Spotkanie Bajek Disneya”** opracowano ze studentami Edukacji Artystycznej w zakresie Sztuki Muzycznej w formie teatryku muzycznego dla dzieci edukacji wczesnoszkolnej. Inszenizację muzyczną zaprezentowano w kilku odsłonach. Premiera projektu odbyła się w Szkole Podstawowej Nr 18 w Zielonej Górze 29.05.2015

Ponadto dr Anna Luczak wymienia publiczne realizacje, które zalicza do dzieł artystycznych:

6.1 Projekt edukacyjno-artystycznego **„Kopciuszek”** Jana Brzechwy, który zrealizowano ze studentami Edukacji Artystycznej w zakresie Sztuki Muzycznej oraz uczniami klasy II Szkoły Podstawowej Nr 18. Materiał muzyczno-literacki stanowił bazę do twórczych działań

edukacyjno-artystycznych ze studentami. Przedstawienie „Kopciuszek” wystawiono w Teatrze Lubuskim w Zielonej Górze.

6.2 Kierownictwo artystyczne projektu. scenariusz, prowadzenie, reżyseria muzyczna koncertu: „**TotusTuus Jean–Paul II**”, który zadedykowano papieżowi Janowi Pawłowi II. Został przygotowany z okazji uroczystego otwarcia wystawy trwającej od 2.04 do 8.05.2007r. poświęconej Papieżowi Janowi Pawłowi II, a przygotowanej przez Muzeum Archidiecezjalne w Krakowie. Sala koncertowa Au Chateau De Grouchy – Francja (premiera – 2.04.2007r.).

Wykonawcy: Studenci Edukacji Artystycznej w zakresie Sztuki Muzycznej, członkowie Koła Naukowego „mUZa”

Pozostałe osiągnięcia projektowe

Habilitantka deklaruje uczestniczenie w międzynarodowych projektach Erasmus+ Teaching Staff Mobility. Wyjazdy związane każdorazowo z wygłoszeniem 8 godzin dla studentów zrealizowała czterokrotnie w Uniwersytecie Konstantyna Filozofa w Nitrze (Słowacja), w latach 2014-2019.

Ponadto Habilitantka omawia liczne projekty edukacyjne, które zalicza do współpracy naukowo-artystycznej w kraju i za granicą (Francja, Hiszpania, Czechy). Dotyczyły one zasadniczo głównego nurtu zainteresowań edukacyjno-badawczych czyli kształcenia matematyczno-muzycznego, a także sytuowały się w takich tematach jak:

- Warsztaty artystyczne „**Muzyka w sztukach wizualnych**”,
- Projekt edukacyjno-artystyczny „**Muzyka łączy kraje**”.
- Warsztaty wokально taneczne, projekt „**Samba dla każdego**” oraz warsztaty muzyczne: „Wiosna wokół nas” i „Nadchodzi lato”.
- Koncert „**Dzieci – Dzieciom**”.

Habilitantka ma w swoim dorobku dydaktycznym:

- Opiekę naukową i merytoryczną nad 3–letnim eksperymentem pedagogicznym „**Edukacja artystyczna w nauczaniu zintegrowanym**”

Osiągnięcia dydaktyczne

Pani dr Anna Luczak jest doświadczonym dydaktykiem, nauczycielem akademickim, który od ponad 30 lat prowadzi rozliczne przedmioty - wykłady, warsztaty, ćwiczenia. Do procesu kształcenia w zakresie tych przedmiotów wykorzystuje własne, autorskie materiały metodyczne, w tym prezentacje multimedialne. Ponadto podczas zajęć dydaktycznych korzysta z własnych publikacji. Brała udział w różnych formach doskonalenia zawodowego, do którego zaliczyć trzeba m.in.: edycję IV-ego i V-ego „Polsko–Austriackiego Seminarium

im. C. Orffa". Seminarium Dalcroze'a pt. „Kształcenie wyobraźni i wrażliwości dziecka”, II Seminarium Autorskie teorii Uczenia się Muzyki wg E.E. Gordona. Jest innowacyjnym dydaktykiem tworzącym na potrzeby procesu kształcenia różne pomoce dydaktyczne.

Habilitantka prowadziła ogromną liczbę przedmiotów – 61, zaś do większości z nich opracowała własne programy. Głównym kierunkiem nauczania są przedmioty treściowo powiązane z dydaktyką szczegółową – metodyka nauczania muzyki z przyporządkowanymi do niej praktykami zawodowymi na wszystkich etapach kształcenia.. Ponadto przedmioty z zakresu z pedagogiki ogólnej. Wspólnie z innymi nauczycielami akademickimi przygotowywała programy studiów: Specjalizacji „Edukacja Muzyczna w Przedszkolu”, także Studiów Podyplomowych z zakresu „Muzyki i tańca w Edukacji Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej” oraz „Zintegrowane działania muzyczne w edukacji prymarnej”. Prowadzi zajęcia dla zagranicznych studentów, w ramach programu ERASMUS+.

Osiągnięcia organizacyjne

Pani dr Anna Luczak od ponad 30 lat jest koordynatorem praktyk zawodowych dla studentów w Instytucie Muzyki, które od 2011 r. prowadziła jako **Koordinator Pedagogicznych Praktyk Studenckich z ramienia uczelni** w Instytucie Muzyki. Praktyki te dały dostarczyć habilitantce ogromnej wiedzy o dojrzewaniu świadomości zawodowej studentów, przyszłych nauczycieli muzyki. Działalność ta była impulsem i inspiracją dla powstania projektów dydaktyczno – artystycznych oraz eksperymentów pedagogicznych, które samodzielnie tworzyła i realizowała.

Konkluzja końcowa:

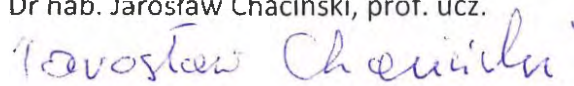
Przedstawiony mi do oceny dorobek naukowy, artystyczny, dydaktyczny i organizacyjny dr Anny Luczak jest bardzo bogaty i zróżnicowany. Największych osiągnięć Habilitantka dokonała w zakresie nauki, badań, publikacji i popularyzacji tej działalności na licznych konferencjach o zasięgu krajowych i zagranicą. Projekt naukowo badawczy autorki dotyczący eksperymentalnych programów edukacyjnych oraz kształcenia muzyczno-matematycznego i diagnozy ich osiągnięć, dr Anna Luczak przeprowadziła gruntownie z rozmaitych perspektyw w oparciu o najważniejszą literaturę wybitnych znawców tego obszaru, dodając do tego własny znaczący wkład. Obszar ten można zaliczyć do dyscypliny sztuk muzycznych, wzbogaconej o wiedzę z zakresu psychologii, pedagogiki, nauk społecznych w ogóle, a także o podstawy edukacji wczesnoszkolnej, w której muzyka i edukacja muzyczna odgrywa istotną rolę. Posiada ponadto znaczący dorobek dydaktyczny,

zarówno jako nauczyciel akademicki z doświadczeniem pracy w szkole, jak również bardzo aktywny animator kultury i twórca rozlicznych wartościowych projektów. Na tym tle jej działalność artystyczną należy wiązać z pracą ze studentami zdobywającymi kwalifikacje nauczyciela muzyki. Ta perspektywa upozycjonowała Habilitantkę jako kierownika, reżysera i twórcę koncertów edukacyjnych, które przygotowywała razem ze studentami.

Uważam, że wskazane przez Habilitantkę w dorobku osiągnięcia naukowe w zakresie twórczości artystycznej stanowią znaczący wkład w dyscyplinę sztuki muzyczne, tym samym spełniając wymagania art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. W związku z powyższym popieram wniosek Pani dr Anny Łuczak o nadanie stopnia doktora habilitowanego sztuki.

Słupsk, 23.05.25

Dr hab. Jarosław Chaciński, prof. ucz.

Uniwersytet Pomorski w Słupsku